

Svensk Mykologisk Tidskrift

Volym 26 · nummer 3 · 2005

Jordstjärnor

MIKAEL JEPPSON

Kamjordstjärna *Geastrum pectinatum* Pers.

Kamjordstjärnan är en liten till medelstor jordstjärna (2–10 cm) med ett ytterhölje (exoperidium) som spricker upp stjärnformigt i 6–10 flikar. Exoperidiets köttiga skikt är först ganska tjockt och ljust beige, på helt nyutsprungna fruktkroppar med ett mjölliknande gråbrunt ytskikt. Sporballen (endoperidiet) har en mestadels mjukt avsatt underkant (apofys), som oftast är radiärt strimmig (kammad) och övergår i ett smalt skaft. På unga fruktkroppar döljs ofta skaftet av det tjocka och köttiga exoperidiet. Sporballen är på unga fruktkroppar täckt av ett gråbrunt, mjölkligt ytskikt som med åldern vittrar bort och exponerar en slät, gråsvart-gråblå yta. Mynningsporen är tydligt färad och sticker ut som en pip. På unga fruktkroppar kan mynningsporens färor ibland vara täckta av gråbrunt "mjöl" och därför svåra att se (jfr omslagsbilden).

Arten förekommer oftast i barmattor under gran men fynd har också gjorts i lövskog, under enebuskar och i öppen gräsmark. Oftast påträffas den på rikare mark, ibland i anslutning till myrstackar. Den är kalkgynnad men förekommer, till skillnad från flera andra jordstjärnor, även utanför landets kalkområden.

Kamjordstjärnan är en av våra vanligaste jord-

Kamjordstjärna *Geastrum pectinatum* Pers. Bohuslän, Tanum, Resö, 2004-03-20. Foto Jan Nilsson.

stjärnor. Den har många fyndplatser i södra Skandinavien, tunnar av mot norr men har spridda förekomster ända upp till Troms i Norge, ett gott stycke norr om polcirkeln.

Litteratur

Bohlin, K. *Sarcosphaera coronaria* och *Geastrum pectinatum* i Nord-Norge. *Blekksoopen* 60:13-16.

Sunhede, S. 1989. *Geastraceae (Basidiomycotina). Morphology, ecology and systematics with special emphasis on the North European species*. Synopsis Fungorum 1. Oslo.

Redaktion

Redaktör och ansvarig utgivare

Mikael Jeppson

Lilla Håjumsgatan 4,
461 35 TROLLHÄTTAN
0520-82910

jeppson@sverige.nu

Hjalmar Croneborg
Mattsarve Gammelgarn
620 16 LJUGARN
018-672557

hjalmar.croneborg@artdata.slu.se

Jan Nilsson
Smultronvägen 4
457 31 TANUMSHEDE
0525-20972
janne@iosoft.se

Svensk Mykologisk Tidskrift

inkluderar tidigare:

JORDSTJÄRNAN
Sveriges Mykologiska Förening
WINDAHLIA
GÖTEBORGS SVAMPKLUBB

Omslagsbild

Kamjordstjärna *Geastrum pectinatum* Pers. Slovakien, Strázovské vrchy, Durdove, 200510-06. Foto Jörgen Jeppson.

MYKOLOGIVECKA

**2 Mykologivecka i Härjedalens stor-
slagna fjällvärld**

Jan-Olof Tedebrand

**7 Bland grevar, bokar och pugge-
hattar i Skåne**

Jan-Olof Tedebrand

Xylaria longipes (långhorn), Skåne,
Bara, Torup, 2000-11-13. SMF:s CD
Sveriges svampar 2000:1

Mykologiveckan i Skåne bjöd på många fina slott och herresäten, som exempelvis Christinehof. Det ska bli spännande att se vad "Härjedalsarrangörerna" kontrar med. Foto Jan Nilsson.

Mykologivecka i Härjedalens storslagna fjällvärld

JAN-OLOF TEDEBRAND

Östersunds Mykologiska Förening och medlemmar i Sundsvalls Mykologiska Sällskap bjuder in till mykologiveckan 2006 i västra Härjedalen. Vår förläggning ligger i Hamra väster om centralorten Funäsdalen. Vi bor i moderna lägenheter med två eller tre tvåbäddsrum i varje lägenhet. Tvåbäddsrummen används även som enkelrum. Mykologiveckan startar med middag och information måndag den 14 augusti och avslutas med frukost söndagen den 20 augusti.

“Det är så hälsosamt och stärkande i fjällen!”

Det är första gången under SMF:s snart trettioåriga historia som mykologiveckan äger rum uppe i den storslaget vackra, svenska fjällvärlden. Det blir härliga fjällvandringar i lagom takt i den höga, rena fjällluften. Rena hälsokuren! Vi kommer att ha korta, lätta vandringar för dem som inte vill gå så högt upp på fjällsidorna. Men vi har även lite längre vandringar upp till gamla idylliska fäbodmarker och till karga, vindpinade fjällhedar där utsikten är vidunderlig. Vi kommer även att "fjällvandra med bil" t. ex. över Flatruets nästan golvplana hedar och på fjället Svansjökläppen vid Hamra. Under bilturerna bör vi tänka på att vi rör oss i sameland. Renar korsar ständigt vägarna i området.

Landets sydligaste högfjällsområde

Härjedalen är beläget mitt i Sverige och är landets högst belägna landskap. Fyra femtedelar av ytan ligger mer än 500 m. ö. h. Ett fyrtiotal fjälltoppar når över 1000 m. ö. h. Helags är områdets högsta fjäll (1797 m. ö. h.). Här finns även landets sydligaste glaciär.

Klimat och svampflora ändras

Helagsglaciären är en viktig källa till studiet av klimatförändringar. Glaciären smälter undan på grund av allt varmare klimat. Det har blivit nära 1 grad varmare i Härjedalens fjällvärld under de senaste hundra åren (Kullman 2003). Under samma period har trädgränsen klättrat 100-200 längre upp på fjällslutningarna. För första gången sedan värmetiden för 8000 – 10000 år sedan börjar nu även ädla lövträd som alm och lönn visa sig i fjällskogen. På Åreskutan i Jämtland har skogsalm etablerat sig på 970 m.ö.h. Många fjällväxter t. ex. isranunkel (*Ranunculus glacialis*) har sin svenska sydgräns i västra Härjedalen och är exempel på fjällväxter som på lång sikt riskerar att trängas bort om våra sydliga fjäll blir skogklädda. SMF:s inventering av fungan i Härjedalens fjällvärld år 2006 kan på sikt bli särskilt intressant mot bakgrund av ett allt varmare klimat.

Funäsdalen - huvudort

Älven Ljusnan går som en pulsåder genom Härjedalen. Årsnederbörden i exkursionsområdet i västra Härjedalen är cirka 680 mm per år, på fjällhöjderna mer än 1000 mm per år. Funäsdalen är huvudort i västra Härjedalen. Här finns livsmedelshallar, apotek, vårdcentral, systembolag och kyrka. I Funäsdalen finns även Härjedalens prisbelönta Fjällmuseum som är värt ett besök. Vi bor i moderna lägenheter och arbetar och har utställning i Hamra Wårdshus nedanför slalombackarna i Hamra, som ligger cirka 1,5 mil väster om Funäsdalen.

Lars Lundberg och Stig Jacobsson

Västra delen av Härjedalen är kalkrik vilket ger upphov till en intressant flora och funga.

Hamrafjällets naturreservat som ligger på promenadavstånd från vår förläggning är t. ex. ett välkänt, klassiskt toppobjekt bland botanister. Men lite är känt om svampfloran i västra Härjedalen. Lars Lundberg och Stig Jacobsson har lett flera svampveckor på Fjellnäs anrika högfjällshotell. Stig har skrivit en artikel om skivlingfloran i området i tidskriften *Windahlia* (Jacobsson 1984). Östersunds Mykologiska Förening och dess ordförande Maj-Britt Såthe har även haft flera svampinventeringar i området. Lars Erik Kers har samlat röksvampar bland västra Härjedalens fjäll, t. ex. nordisk äggsvamp (*Bovista cretacea*) och arktisk röksvamp (*Calvatia cretacea*). År 1992 bjöd Carin Sjelin in SMF:are till en inventeringshelg kring Vemhån i nedre Härjedalen då bl. a. Birgitta Gahne, Karl Soop och Håkan Lindström deltog. Anita och Leif Stridvall har inventerat svamp i Härjedalen under flera höstar. Men i SMF:s databas finns totalt bara 2349 noteringar av svampfynd från Härjedalen.

Bengt Pettersson ordnar kartor

Det är en stor fördel vid mykologiveckor att få hjälp av kunniga biologer vid länsstyrelserna. Vid länsstyrelsen för Jämtlands län finns Bengt Pettersson som även är floraväktare i länet. Han håller kontroll på lokaler med hotade kärlväxter. Bengt har under senare år blivit mycket intresserad av marksvampar, särskilt av den jämtska kalkbarrskogens mykorrhizaarter. Till mykologiveckan i Härjedalen kommer Bengt att ta fram snygga kartor åt oss som vi trycker upp i den exkursionsguide som alla deltagare får vid ankomsten. Bengt kommer även att vara en av exkursionsguiderna under veckan. En annan av våra exkursionsguiden, Lars Thure Nordin, har lett många blomsterveckor i området tillsammans med bl. a. framlidne Rolf Lidberg. Under förberedelserna inför mykologiveckan har vi haft stor hjälp av svampkonsulenten Jan Sandström i Funäsdalen.

Hjalmar Croneborg håller föredrag

Det blir även några föredrag under mykologi-

veckan. Hjalmar Croneborg kommer t. ex. att presentera kommande satsningar på svamp inom det internationellt uppmärksammade Svenska Artprojektet.

Hjördis Lundmark visar svampfärgning

Hans Marklund och Hjördis Lundmark är i slutfasen på arbetet med en praktfull bok om svampfärgning. En utställning ordnas om tekniken vid svampfärgning och en del fantastiskt läckra svampkreationer kommer att visas upp under mykologiveckan. Förhoppningsvis har även Hans och Hjördis nya bok utkommit.

Kulturlandskapet i exkursionsområdet

Bofasta bönder fanns i området redan på 600-talet, säkerligen utlöpare från bygder i södra Trøndelag i Norge. Tusen år gamla gravhögar finns t. ex. högt uppe i fjällbjörkskogen och i anslutning till sentida fäbodan. Vid en fäbodmark på Hamrafjället fann östersundsmykologer i augusti 2005 den pampiga och vackra blå-rödlingen (*Entoloma madidum*). Det mest kända föremålet från Härjedalens vikingatid är den världsberömda Överhogdalsbonaden, en mycket bildrik tygvävnad. Under hela medeltiden hörde Härjedalen till Norge och flera pilgrimsleder till Nidaros (Trondheim) passerade genom fjällområdet. Efter freden i Brömsebro 1645 kom Härjedalen att tillföras Sverige. Men västra Härjedalen har även idag livliga kontakter med sin närmaste stad, Röros, på norska sidan. Denna gamla gruvstad med sina välhållna 1600-talshus hör numera till Unescos världsarv. Under mykologiveckan ordnas självklart en guidad tur till det fantastiska världsarvet Röros som bara ligger fem mil bort från vår förläggning i Hamra.

Fäbodan

Skogsbete i utmarker, slåtter på myrar och fjällslutningar var grunden i bondehushållningen. Varje bondgård hade förr en eller flera fäbodan uppe i fjällen. Exkursionsområdet hyser även många ännu relativt välhåvade fäbodan som betats och slåtrats in i sen tid. Gräset stagg har

av gammalt folk alltid kallats "häran" och är dominant på gamla sätrar och i vissa delar av fjällbjörkskogen. Landskapsnamnet "Härjedalen" anses komma från just ordet "häran". Nedanför fjället Mittåkläppen finns ett fåbod-område. En fåbodtur på 5 km går genom dessa fåbodmiljöer där vi bör kunna finna intressanta ängssvampar. Under mykologiveckan gör vi även en tur in till Sølendets naturreservat på norska sidan. Här finns på kalkmorän inte mindre än 300 hektar delvis slåttrade ängar och rikkärr med en mycket spännande svampflora. Nämnas kan att vi har med oss bl. a. holländaren Machiel Noordeloos som behärskar rödskivlingar och andra svåra släkten.

Matsvampar i fjällbjörkskogen

Ungefär vid nivån 750 m. ö. h. vidtar fjällbjörkskogar som förr användes till slätter och bete. På mager mark domineras björkskogen av enbuskar och blåbärsris. Men i västra Härjedalens grönskande kalkfjäll finns ljuvliga högörtsängar. Under tecknad vandrade t. ex. i somras i Hamrafjällets frodiga sydslutning där nordisk stormhatt (*Aconitum septentrionale*) växte två meter hög, orkidéängar prydde rikkärren och den ljuvligt vackra gullbräcken (*Saxifraga aizoides*) växte vid källsprång och bäckar. I fjällbjörkskogen finns även en rikedom av fina matsvampar bl. a. olika strävsoppar. Vissa år kan kantarell (*Cantharellus cibarius*), blek taggsvamp (*Hydnum repandum*) och rynkad tofsskivling (*Rozites caperatus*) finnas i stora mängder. Sonja Kuoljok har i Jordstjärnan skrivit om matsvampar i fjällskogen (Kuoljok 2000). Men även floran i övrigt av kremlor (*Russula*) och spindlingar (*Cortinarius*) är rik. Anmärkningsvärt är att många svamparter som i övriga landet vanligtvis växer med barrträd här även växer med fjällbjörk, t. ex. luktmusseron (*Tricholoma inamoenum*), gallmusserron (*Tricholoma virgatum*), umbrasvindling (*Cortinarius brunneus*), svedkremla (*Russula adusta*), tegelkremla (*Russula decolorans*) och blek taggsvamp (*Hydnum repandum*).

Fjällheden

En vegetationsgräns finns vid ungefär 1000 meter över havet där fjällbjörken upphör. Vandrar man längre uppåt längs fjällsidorna så vidtar gräs, viden och fjällblommor av olika slag t. ex. den ljuvliga fjällviolen (*Viola biflora*). Sedan når man kalfjällets hedar som normalt är bevuxna med bärris, viden och örter. De kalkrika fjällhedarna på t. ex. Grönfjället, Hamrafjället, Mittåkläppen, Torkilsstöten och andra fjäll i området brukar benämnas fjällsippshedar (dryashedar). Fjällsippan (*Dryas octopetala*) är vanlig liksom nätvide (*Salix reticulata*). Här finns även speciella svampsamhällen med t. ex. rödskivlingar (*Entoloma*), riskor (*Lactarius*), trådingar (*Inocybe*), kremlor (*Russula*), och navlingar (*Omphalina*). Stig Jacobsson uppger bl. a. följande arter från Hamrafjällets fjällsippshed: *Omphalina alpina* (kantarellnavling), *O. velutipes*, *Laccaria altaica*, *Clitocybe lapponica* (lapptrattskivling), *Cortinarius favrei*, *C. pauperculus*, *C. subtorvus* (dryasspindling) och *Russula norvegica* (nordkremla).

Brända skogar

Vid midsommartid 1799 reste två unga män upp längs Ljusnans dalgång. Den ene var Johan Wilhelm Schmidt och den andre Carl Gustaf Gillberg. Schmidt skrev dagbok och Gillberg tecknade (Nääs 1996). De blev djupt tagna av de förbrända barrskogarna längs älven Ljusnan. Hårda skogsbränder härjade nästan varje år i Härjedalsskogen. Mil efter mil färdades de genom brända skogar. Byarna var avfolkade vid midsommartid eftersom byfolket dragit iväg till fjällens fåbodar. Landskapsblomman, mosippa (*Pulsatilla vernalis*), växte ymnigt i sandhedarnas brandfält.

Goliathedar och canabarbaskogar

Vår kände svenske mykolog Karl Soop har tillbringat många svamphöstar i Härjedalen. Karl har studerat svampfloran bl. a. på de fina lavtallhedarna vid Hede, ett resultat av hårda bränder under tidigare århundraden. Här kan man

vissa goda svampår finna goliatmusseron (*Tricholoma matsutake*) Men här finns även fuktiga och frodiga ängsbjörkskogar längs älven Ljusnan. Kring Funäsdalen och längre ner längs Ljusnan finns även rikare granskogar där bl. a. den nordliga vargspindlingen (*Cortinarius canabarba*) är vanlig. Dessa granskogar benämner Karl Soop "canabarbaland"! Vi får även med oss andra nordiska kännare av släktet spindlingar, t. ex. Håkan Lindström.

Litteratur

- Danielsson, B. 1994. *Härjedalens kärlväxtflora*. Lund
- Jacobsson, S. 1984. Notes on the agarics in sub-alpine och alpine areas of western

Härjedalen, central Sweden. *Windahlia* 14:43-64.

Kullman, L. 2003. Förändringar i fjällens växtvärld - effekter av ett varmare klimat. *Svensk Botanisk Tidskrift* 97:210-221.

Kuoljok, S. 2000. Matsvamp i fjällets närhet. *Jordstjärnan* 21(1):32-37.

Nääs, R. 1996. *Härjedalens fjällvärld*. Jamtli, Jämtlands läns museum.

Jan-Olof Tedebrand

Silje 128
855 90 Sundsvall

janolof.tedebrand@mp.se

Anmäl Dig till mykologiveckan!

Passa på att resa i landet, besök nya platser och träffa gamla som nya vänner. Du vet aldrig vem som dyker upp och vilka tillfällen som erbjuds. Under senaste mykologiveckan fick de som ville träffa Fritiof Nilsson "Piraten".

Anmäl dig med anmälningsblanketten på nästa sida. Samma anmälningsblankett finns också tillgänglig på SMF:s hemsida www.svampar.se där den kan hämtas hem i pdf-format (då behöver du inte klippa sönder tidningen).

Anvisningar finns på blanketten.

Har du frågor eller funderingar kring arrangementet så är du välkommen att kontakta nedanstående personer.

Frågor om boendet besvaras av:

Hjördis Lundmark, 0612-23130, 070-2104960.
hjordis.katarina@telia.com

Övriga frågor besvaras av:

Maj-Britt Sæthe, 063-133873
majbritt.sathe@lernia.se

Siw Muskos, 060-24020
siw@muskos.com

Jan-Olof Tedebrand, 060-563294
janolof.tedebrand@mp.se

En rapport om
Cortinariusveckan i
Borgsjö 2003 finns
utlagd på
www.myko.se

Den innehåller kommenterade artiklar, uppgifter om svamp och naturvård, svampfärgning, m. m.

ANMÄLNINGSBLANKETT

Mykologivecka i Hamra, Härjedalen, 14-20 augusti 2006

Kursledning

Stig Jacobsson och Jan Vesterholt

Tider

Mykologiveckan inleds med middag måndag kväll 14/8 kl. 18 och avslutas med frukost söndag 20/8.

Anmälningavgift (kursavgift inkl. exkursionsresor)

Anmälningavgift på 1000 kr insättes på Östersunds Mykologiska Förenings postgiro 4322299-1 senast 1 maj 2006. Ange "Mykologiveckan 2006" samt namn och adress.

Namn: _____

Adress: _____

Postadress: _____

Telefon: _____

E-post: _____

Helpension (kryssa alternativ)

- Helpension i enkelrum, 2700 kr per person
- Helpension i dubbelrum, 2200 kr per person

Vill gärna dela rum med: _____

Betalning för helpension skall ske senast 1/8 (efter mottagen information).

Kryssa alternativ

- Jag kommer i egen bil
- Jag vill ha mentor tisdag-torsdag
(följer med på exkursioner, hjälper till med bestämningar)
- Jag vill ha mikroskoperingshjälp

SÄND DENNA ANMÄLNINGSBLANKETT SENAST 1/3 2006 TILL:

Siw Muskos, Klövervägen 13, SE-864 33 Matfors
Telefon/fax 060-24020, E-post: siw@muskos.com

Bland grevar, bokar och puggehattar i Skåne

JAN-OLOF TEDEBRAND

SMF:s årliga mykologiveckor är ett utmärkt sätt att lära känna naturtyper och svampflora i olika svenska landskap. Genom sitt stora artantal och många arters bundenhet till speciella naturtyper och ekologiska nischer är svamparna bättre indikatorer på natur- och miljötillståndet i vårt avlånga land än de kärlväxter som hittills mest inventerats. Glädjande är därför att alltför yngre biologer och jägmästare från länsstyrelser och skogsvårdsstyrelser börjar dyka upp på mykologiveckorna. Mykologiveckorna är även utvecklande för den sociala mykologin. Mykologer är väl så intressanta att studera och lära känna som svamparterna!

Öppna landskap nära havet

Mykologiveckan 2005 ägde rum i Österlens "öppna landskap" som ligger "nära havet." Här bor många kulturkändisar sommartid t. ex. Ulf Lundell. Nedan följer några personliga minnesglimtar från Skåneveckan. Ulf Olsson, ordförande i Puggehatten, hälsade välkommen och presenterade övriga medlemmar i planeringsgruppen: Gunilla Gustafsson, Kerstin Bergelin, Sven-Åke Hanson och Sigvard Svensson. Skånegänget stod för välordnade arrangemang. Kerstin Bergelin höll en kort minnesstund över Mats Elfström, mångårig ordförande i SMF och redaktör för tidskriften *Jordstjärnan*. Deltagarna hedrade hans minne med en tyst minut.

Christian Lange och Stig Jacobsson ledde spännande genomgångar

Kursledare var Stig Jacobsson från Göteborg, vår främste svenske kännare av skivlingar, och den mångsidige danske mykologen Christian Lange. Många av oss mindes Christian från mykologiveckan på Gotland där han bl. a. berättade om fjällskivlingar och tryfflar. Stig

och Christian valde ut intressantare fynd som lyftes fram vid genomgångar kvällstid. Dessa lärarika kvällslektioner brukar vara höjdpunkter vid mykologiveckorna. Under Skåneveckan korades även varje kväll "dagens fynd", ett populärt initiativ. En av kvällarna blev en medlem i Puggehatten, som råkat gå lite vilse i skogen, utsedd till "dagens fynd"!

Kerstin Wiking ordnade fikar

De mer än 80 deltagarna bodde i genuin skånemiljö i byn Skåne Tranås. Arbetslokaler fanns i

Kerstin Wiking (som ordnade fikar). Foto J. Nilsson.

Exkursion till Christinehofs slottspark 2005-09-24. Exkursionsledare Ulf Olsson tillsammans med svenska och utländska mykologer. Foto J. Nilsson.

en stor sal i ett korsvirkeshus intill kullerstenstorget i den skånetypiska, pittoreska och välskötta bykärnan. Det är alltid en stor fördel vid mykologiveckor om man kan sitta tillsammans i samma lokal och inte splittras upp i flera smårum. Då underlättas spontana kontakter och givande åsiktsutbyte om svampfynd och mykologi. Matsalen var belägen i samma byggnad där även föredrag och kvälls genomgångar ägde rum. Kerstin Wiking stod för gott fikabröd under veckan. Hon hade bakat i månader och fryst in godsaker till oss fikasugna deltagare.

Sven-Åke Hanson samlar småsvampar

De skånska mykologerna ligger i svenska tätlinjen vad gäller att inventera och kartlägga svampfloran i sitt hemlandskap. Till dags dato har man inventerat och noterat fler än 4000 stora och små svamparter i skånsk natur. Småsvamparna är väldigt många till antalet och bidrar till det höga antalet funna arter. I skånegruppen ingår t. ex. den skojfriske ascomycetkännaren Sven-Åke Hanson, som finner många

nya "pyttesvampar" varje år. Till traditionen vid mykologiveckor hör att första kvällen få lyssna på föredrag om exkursionsområdets natur. Den speciella naturen och kulturen på Österlen presenterades nu i ord och bild av en inbjuden lokal naturkännare. Lagom inför mykologiveckan utkom även ett specialnummer av Svensk Mykologisk Tidskrift om Skånes svampar och svampbiotoper.

Bernt Hägg skötte svamputställningen

Själva svamputställningen ordnades i ett särskilt tält ute på kullerstenstorget med starkt skånsktalande Bernt Hägg som ansvarig och entusiastisk kommissarie. Fördelen var bl. a. att svamparna inte torkade ut så fort som ofta sker vid utställningar inomhus. Svamptillgången under mykologiveckan var under normal på grund av de ihärdiga, nederbördsfattiga veckorna före mötet. Men när 80 svampentusiaster ger sig ut i skogar och marker hittas ändå tillräckligt med intressanta svampar. Bristen på stora marksvampar ledde till ökad insamling av svampar

Skåne-Tranås, en idyll som invaderades av mykologer. Här diskuteras det svamp. Foto Joachim Krumlinde.

Lactarius romagnesii. Den norske kremlekännaren Per Marstad kunde glädja sig åt fynd av solkremla (*Russula solaris*) och tätskivig svedkremla (*Russula densifolia*). Den senare arten är ovanlig norr om Dalälven. Men här gavs tillfälle till närmare studium av flera stora grupper av denna hårda kremra i *adusta*-gruppen. Hinnskivling (*Bolbitius reticulatus*) är exempel på en bokskogsart som även är funnen så långt norrut som i Medelpad (den är funnen av

på ved och av små skålsvampar i fuktiga bäckmiljöer. Christian Lange kunde t. ex. kvällstid med videokanon demonstrera flera för landet nya ascomyceter från bl. a. Borstbäcken.

Per Marstad samlade kremror i Forsakarsravinen

Forsakarsravinen är en märklig istidsbildning på Linderödsåsens östra sluttning ut mot Hanöbukten. En bäck rinner längst ner i ravinen och formar flera vattenfall. Flera av oss hade härliga minnen från besök i den djupa, bokskogsklädda ravinen under tidigare mykologiveckor då vi bodde i Degeberga. Saffranshätta (*Mycena crocata*) med dess flödande röda saft var då som nu en stark upplevelse för oss alla som kom från nordligare skogar. Den sydliga sottickan (*Ischnoderma resinosum*) växte rikligt på död ved intill bäcken. Exkursionsledaren berättade att hjortar gärna äter av tickans frodiga, mjuka fruktkroppar. Vackert skimrande sidentickor (*Trametes versicolor*) prydde även lövved längs bäcken. Den raggludna fjällsoppen (*Strobilomyces strobilaceus*) växte här och var i ravinen och väckte förtjusning.

Vi fann även en rökriska som var lite räfflad i hattkanten och angavs ha det latinska namnet

skotten Roy Watling på en vedbacke vid ett gårdstun i Granboda by i Borgsjö). Lömsk flugsvamp (*Amanita phalloides*) och den vackra cinnoberspindlingen (*Cortinarius cinnabarinus*) trivdes även under bokarna i ravinen.

Hare i Harlösa socken!

Skånemykologerna hade tagit fram en imponerande fin exkursionsguide med färgkartor. Flera utflykter förlades till Borstbäcken som rinner ut i Vombsjön. Denna fina bäckmiljö finns beskriven av Claes Ingvert i skånenumret av Svensk Mykologisk Tidskrift. Här fann vi bl. a. skarp rökriska (*Lactarius acris*), en brun riska som blir vackert rosaröd i saften vid brytning. Grönpucklig tråding (*Inocybe corydalina*) blev föremål för sniffstudier. Doft av päron sade någon medan andra sade doft av kogödsel. Rosenkremra (*Russula velutipes*) och citronkremra (*Russula raoultii*) hittades även i bäckdalen, liksom ringskinn (*Trechispora fastidiosa*). Den senare arten utnämndes till dagens fynd. Författaren till dessa rader stod länge och filosoferade bakom en grov bok då en hare skuttade fram, ställde sig bara tio meter bort och mumsade på gräs och örter. Vid hemkomsten till utställningslokalen visade sig Borstbäcken ligga i Harlösa socken!

Märkliga sandstäpper

Flera utflykter ägde rum i de sandiga, kalkpåverkade ängsmiljöer som brukar anges som "sandstäpper". Det handlar om en av vårt lands mest hotade och skyddsvärda miljöer som närmast har sin motsvarighet i sydöstra Europa. En av utflykterna gick till en sådan sandstääppsmiljö, Söndre klack, som ligger utanför Degeberga samhälle. Märkligt höga, betade sandkullar höjde sig över det i övrigt platta landskapet. Kullarna var delvis terrasserade av kreaturens upptrampade stigar. Just sådan erosion är troligen gynnsam och nödvändig för många av sandstääppens kärlväxter och svampar. I en svacka nedanför kullarna rann en bäck omgiven av ask och andra lövträd. Herbert Kaufmann fann iriskremla (*Russula ionochlora*) medan Birgitta Wasstorp stolt uppvisade blågrön kremla (*Russula parazurea*), en blågrön kremla med violett ton. Till följd av torkan så var svamptillgången dålig uppe i de sandiga hedarna. Men under veckan hittades ändå flera intressanta arter i magra ängar och sandstääppmiljöer.

Sigvard Svensson guidade till Fyledalens boklundar

Under veckan besöktes även gamla kalkrika bokskogar i Fyledalen med omgivningar. Fyledalen är flera hundra meter bred och ca femtio meter djup på vissa ställen. Dalen sträcker sig från Sjöbo mot Tomelilla och vidare mot söder. Fyledalen är mest känd som en av de bästa lokalerna i norra Europa för vinterstudier av rovfåglar t. ex. kungsörn. Sigvard Svensson ledde vandringen genom bokskogarna i Fyledalen där solljuset sakta strilade ner genom boklöven. Vi passerade fuktiga gropar med leryttja där vildsvinen hade sitt spa!

Samtal om bokskogens skötsel

Tove Thomasson som sysslar med biotopskydd vid skogsvårdsstyrelsen i Skåne berättade i skogen om skydd och skötsel av bokskog. De allra finaste bokskogarna blir reservat eller biotopskydd. Andra skogar sköts med naturvårdsshånsyn. Bok kan avverkas från 120 års ålder.

Fröträd lämnas och markberedning sker, vilket ger ny bokskog. Mykologiveckor får onekligen ett mervärde om kunniga biologer från skogsvårdsstyrelse och länsstyrelse medverkar i diskussioner på detta sätt. Under Sigvards ledning hade vi sedan genomgång i fält av fynden, bl. a. boksillkremla (*Russula faginea*) och den märkliga rödskiviga granatfjällskivlingen (*Melanophyllum echinatum*). Ringbitterskivling (*Gymnopilus junonius*) var ett skojigt fynd på en stor bokstubbe.

Rävspindling, en typisk skåneart

Rävspindling (*Cortinarius vulpinus*) samlades på många bokskogslokaler under veckan. Bland andra mer intressanta spindlingsfynd i bokskogar kan nämnas kejsarspindling (*Cortinarius elegantissimus*), slottsspindling (*Cortinarius rufoolivaceus*), silkesspindling (*Cortinarius*

Utställningsgeneral Bernt Hägg i typisk exkursionspose. 2005-09-22. Foto J. Nilsson.

Genomgång i fält. Från vänster Birgitta Wasstorp, Tony Foucard, Annchristin Nyström, Sigvard Svensson, Ragnhild Bengtsson och Carl-Gustav Bengtsson. Foto J. Nilsson.

turgidus) och fjällig spindling (*Cortinarius humicola*). Bland kremlor som noterades i bokskogarna kan nämnas beskkremla (*Russula veternosa*), gräddkremla (*Russula galochroa*), violfotskremla (*Russula violeipes*) och den vackra rosenkremlan (*Russula velutipes*). Många fjällskivlingar samlades även bl. a. mörk spärrfjällskivling (*Lepiota hystrix*) som efter sniffövningar konstaterades dofta kattpiss! Bland andra mer intressanta fynd i bokskog kan nämnas gulbrämad flugsvamp (*Amanita franchetii*) och mörkfjällig spröding (*Psathyrella maculata*). Röksvampen *Bovista graveolens* samlades vid Dunderbäcken. Det var andra fyndet i landet och det första skånefyndet.

Granens dagar i Skåne räknade!

En av kvällarna kom en riktig skånsk greve på besök. Carl Piper kom tillsammans med sin ekolog, Charlotte Lindström. Greven har ett djupt och äkta engagemang för natur- och miljövård. På de gods och gårdar som släkten Piper äger sker nu ett successivt byte av trädslag, från 70 procent granskog till 70 procent ädellövskog, vilket är till stor fördel för naturvård och

biologisk mångfald. Granens dagar i Skåne är räknade, var grevens sammanfattning. Dagens milda vintrar i Skåne passar inte heller för granen som lätt blåser omkull i otjälad mark. Granen vill helst ha vintervila. Dessutom blir det allt torrare i Skåne. Våtmarker i landskapet restaureras även på grevens gods. Hela innehavet av skog och jord brukas med de svenska miljömålen som ledstjärna. Vid festkvällen i slutet av veckan kom grevens kock inkörande med traktor till korsvirkesgården där vi höll till. I grävskopan fanns ett helstekt vildsvin som serverades under kvällen.

Ädellövskogens sjukdomar

Carl Piper berörde i sitt tal problemen med ädla lövträd som till synes oförklarligt dör bort. Almsjukan går fram som en farsot och slår hårt mot almbestånd. Under veckan besöktes den spöklika, döda Örups almskog. Bengt Nihlgård och Ulrika Jönsson är två Lundaforskare som trängt djupare in i orsakerna till att ek och bok fått nedsatt vitalitet i Europa och Nordamerika under de senaste decennierna. Vad som nu sker med bokar är att toppskotten skadas och träd-

kronorna glesas ut. Tänkbara orsaker är mildare klimat, högt kvävenedfall och angrepp av boksköldlus. Ulrika hade även specialstuderat algsvampsläktet *Phytophthora* vars mest kända art är bladmögel på potatis (*Phytophthora infestans*). Men under senare år har forskare klarlagt att flera arter inom släktet är skadegörare på skogsträd t. ex. *Phytophthora quercina* på ek och *Phytophthora alni* på alträdet. Dessa algsvampar "äter upp" trädens finrötter. Trädens vitalitet går ned och andra svampar, främst honungsskivling (*Armillaria mellea*) gör processen kort. Skogsvårdsstyrelsens provytor tyder på viss återhämtning för eken under de senaste åren. Föredraget gav upphov till en intressant diskussion. Ölandsmykologen Tommy Knutsson berättade att merparten av askträden på Öland är döda eller döende. "Askskottsjukan" drabbar nu även ask på Gotland och i mellersta Skåne. Plantskolor angavs som en spridningskälla för algsvampar inom släktet *Phytophthora*. Undvik ensartade monokulturer var ett av forskarnas råd till skogsnäringen.

Andra föredrag

Lennart Söderberg höll föredrag med bilder om de stora gula fingersvamparna inom släktet

Elsa Bohus-Jensen vid en storvuxen tårticka, *Inonotus dryadeus*. Stenshuvuds Nationalpark. Foto J. Nilsson.

Ramaria. De är utmärkta indikatorer på bördiga och skyddsvärda gamla skogar. Han hade namn på mer än tjugo olika arter inom detta svåra komplex. Herbert Kaufmann visade bilder och berättade om kremlor i Colorado (USA) och jämförde med vår svenska kremleflora. Jörgen Jeppson visade en diabildserie över svampars fascinerande liv och leverne. Jörgens föredrag var egentligen riktat till nybörjare men lockade många andra åhörare.

Ny heltäckande nordisk skivlingflora

Dansken Henning Knudsen berättade en kväll om en kommande bok som skall behandla nordiska skivlingar och soppar. Det handlar om revision av skivlingsdelen i "Nordic Macromycetes" som utkom 1992. Henning lovade att alla kända skivlingar och soppar i de nordiska länderna kommer att ingå i den nya boken. Pengar har influerats som bl. a. medger två års heltidslön åt Jan Vesterholt som blir utgivare (editor) tillsammans med Henning. I varje nordiskt land kommer nationella koordinators att utses som har visst ansvar för att alla kända uppgifter om förekomst, utbredning och frekvens kommer med i floran. Ett intrikat problem blir att ta ställning till alla nybeskrivna arter under senare år. Redan i början av år 2006 publiceras en checklista över alla kända nordiska skivlingar och soppar på hemsidan www.botanical.museum.dk

Jan-Olof Tedebrand

Silje 128
855 90 Sundsvall

janolof.tedebrand@mp.se

Sveriges Mykologiska Förening

Styrelse

Kerstin Bergelin ordförande
Bovetevägen 10, 260 40 VIKEN
042-238232, kerstin.bergelin@telia.com

Arne Ryberg kassör
Boafallsvägen 10, 293 72 JÄMSHÖG
0454-49208, arne@iosoft.se

Jan-Olof Tedebrand vice ordförande
Silje 128, 855 90 SUNDSVALL sek:
060-563294, janolof.tedebrand@mp.se

Jan Nilsson
Smultronvägen 4, 457 31 TANUMSHEDE
0525-20972, janne@iosoft.se

Mikael Jeppson
Lilla Håjumsgatan 4, 46135 TROLLHÄTTAN
0520-82910, jeppson@sverige.nu

Jan-Åke Lönqvist
Frödingvägen 5, 293 33 OLOFSTRÖM
0454-40205, jan-ake.lonqvist@swipnet.se

Mattias Andersson
Gustavslundsvägen 35, 144 63 RÖNNINGE
08-7681967,
mattias.andersson@mbox350.swipnet.se

Revisor

Mats Elfström (†)

Magnus Källberg
Tränggatan 5, 582 28 LINKÖPING
013-241713

Revisorssuppleanter

Carina Jutbo
Tallvägen 9A, 854 66 SUNDSVALL
060-569235

Erik Sundström

Havregränd 1, 811 62 SANDVIKEN
026-250291

Valberedning

Annchristin Nyström sammankallande
Tinglabacken Borlanda, 360 40 ROTTNE
0470-93000, annchristin.nystrom@spray.se

Ann-Sofie Karlsson

pl 6888 A, Greby, 450 81 GREBBESTAD
0525-10448

Alf Nilsson

Olsagårdsgatan 4, 511 62 SKENE
0320-47820

Sveriges Mykologiska Förening
Botaniska Institutionen
Göteborgs Universitet
Box 461
405 30 Göteborg

www.svampar.se

INNEHÅLL

Tedebrand, Jan-Olof: Mykologivecka i Härjedalens storslagna fjällvärld	2
Tedebrand, Jan-Olof: Bland grevar, bokar och puggehattar i Skåne	7

Stenshuvuds Nationalpark. En av många vackra exkursionslokaler under mykologiveckan i Skåne-Tranås 2005.
Foto J. Nilsson.

Tryck: Affärs-Tryckeriet, Västerås december 2005
Repro: Affärs-Tryckeriet, Västerås
Omslag: Silverblade silk 250
Inlaga: Silverblade silk 100

ISSN 1653-0357

9 771653 035008 0 1